
Μια απάντηση του Π. Πουλιόπουλου σε σταλινικές πλαστογραφίες

Το κείμενο που ακολουθεί, γραμμένο από τον Παντελή Πουλιόπουλο, τον πρώτο Γενικό Γραμματέα του ΚΚΕ (1924-26), πρωτοδημοσιεύτηκε στο Σπάρτακο, το όργανο της Κομμουνιστικής Διεθνιστικής Αντιπολίτευσης, τον Μάη του 1932, Αριθμός Φύλλου 23. Ως ηγέτης της μπολσεβίκικης Μαρξιστικής Αριστεράς, ο Πουλιόπουλος, υπερασπίστηκε τη θεωρία του μαρξισμού για τις καπιταλιστικές κρίσεις. Και με τρόπο εξουθενωτικό αποκάλυψε την αμάθεια και τις διαστρεβλώσεις των ιδεολογικών φωστήρων του σταλινικού ψευτομπολσεβίκικου κεντρισμού εκείνης της περιόδου, πριν καταλήξει ανοιχτά στον εθνικορεφορμισμό.

Το εξαιρετικό αυτό μαρξιστικό κείμενο διατηρεί όλη του την αξία ως τις μέρες μας. Και αποτελεί πολύτιμο βοήθημα για την σωστή κατανόηση και της τωρινής συγκλονιστικής κρίσης του παρακμασμένου παγκόσμιου καπιταλισμού. Που επιβεβαιώνει απόλυτα τον μαρξισμό.

Με επόμενο ανάτυπο της Εργατικής Δημοκρατίας, θα δημοσιεύσουμε και το δεύτερο μέρος του, όταν θα το πάρουμε από το αρχείο παλιού συντρόφου, στενού συνεργάτη του Πουλιόπουλου.

Η Συντακτική Επιτροπή
της «Εργατικής Δημοκρατίας»

ΣΤΑΛΙΝΙΚΗ "ΥΠΟΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ" ΜΑΡΞΙΚΗΣ ΣΚΕΨΗΣ

Θεωρητική συζήτηση

με την "Κομμουνιστική Επιθεώρηση"

πάνω στην οικονομική κρίση

I

Ένας από τους πολλούς θεωρητικούς της νέας κομματικής γραφειοκρατίας ανέλαβε να αποδείξει την "βλακεία" όλων μαζί μονομιάς των αστικών θεωριών για τη κρίση. Στη μελέτη του ⁽¹⁾ ασχολήθηκε περισσότερο στο να "ξετινάξει" τις σχετικές θέσεις της Αντιπολίτευσης από τον Δεκέμβρη 1930 και να τις αποδείξει "θεωρίες αντεπαναστατικές" που μ' αυτές εμείς "οι σοσιαλφασίστες νούμερο 2 δικαιολογούμε τον καπιταλισμό". Με το ξετίναγμα των θέσεων εκείνων ασχολείται το θεωρητικό όργανο της Κ.Ε εξακολουθητικά σχεδόν σε κάθε φύλλο του μέχρι σήμερα, μόνον που από την δημοσίευσή τους πέρασε πάνω από ενάμιση χρόνος. Ο νέος θεωρητικός της "Κ.Ε" δεν θεωρεί ούτε αυτός τελειωτική την πριν απ' αυτόν γινομένη ανασκευή των θέσεων μας εκείνων. Γι' αυτό ανέλαβε, λέει να τις "ξετινάξει μέχρι τέλους". Αυτό φανερώνει την βαθειά επίδρασή τους μέσα στο κόμμα.

Πράγμα αξιοσημείωτο. Ο σταλινικός επικριτής μας εκτός από βρισιές προσπαθεί να διατυπώσει και θεωρητικές σκέψεις. Πρέπει να ιδούμε αν και πόσο οι δεύτερες δικαιολογούν τις πρώτες.

Το έργο που ανέλαβε ο Μάρκος αυτός είναι αληθινά μεγάλο. Η οικονομική κρίση που βρίσκεται σήμερα στο κέντρο των συζητήσεων στους αστικούς κύκλους και μέσα στο προλεταριάτο, αγκαλιάζει τα πιο πολύμορφα και περίπλοκα θέματα της οικονομικής επιστήμης. Στις κρίσεις ξεσπώνει, με δραματικό τρόπο, υψωμένες στο κατακόρυφο και διασταυρούμενες σε συμπλέγματα φοβερά και δυσκολοδιάλυτα, όλες οι αντιφάσεις της καπιταλιστικής κοινωνίας. Μιας κοινωνίας δηλαδή που στη διαρρύθμισή της κλείνει τις μεγαλύτερες αντινομίες από όσες ποτέ χαρακτήρισαν κοινωνία χωρισμένη σε τάξεις.

Ολόκληρη η οικονομική διδασκαλία του **Καρλ Μαρξ** και ιδιαίτερα τα ιστορικο - κριτικά του έργα πάνω στις οικονομικές θεωρίες μέχρι τον καιρό του, στάθηκαν η ακαταμάχητη απόδειξη για την ανικανότητα της αστικής θεωρίας να δώσει μια επιστημονική εξήγηση στα φαινόμενα της οικονομικής ζωής.

Η τωρινή παγκόσμια κρίση που βαστάει από τρία περίπου χρόνια απόδειξε την παταγώδη χρεωκοπία της αστικής οικονομικής επιστήμης, με όλες τις σχολές της, ακόμα από τον καιρό του Μαρξ ίσαμε σήμερα. Η σύγχρονη αποσύνθεση της αστικής γενικά σκέψης εκδηλώνεται στο πεδίο τούτο με τον πιο έκτυπο τρόπο. Πολύ μικρός άθλος θα ήταν τώρα πια να δείξει κανείς την "βλακεία" των νεοελλήνων αστών θεωρητικών και δημοσιογράφων που πρόσφατα ζήτησαν τις αιτίες της οικονομικής κρίσης στη περιοχή της γενικής ιστορίας, της δημογραφίας, της ηθικής, του πολέμου, της δράσης των προσωπικοτήτων ή και ακόμα στις σχέσεις ανθρώπων και θεού. Σήμερα η ίδια η αστική τάξη, μπροστά στη σφίγγα της θανάσιμης κρίσης της, αναγκάζεται να ομολογήσει την ολοκληρωτική χρεωκοπία της οικονομικής της επιστήμης από την ιστορική κοιτίδα κιάλας της τελευταίας αυτής, από την Αγγλία. Στις 9 του Γενάρη 1931 ο "Manchester Guardian" με άρθρο του: "Η χρεωκοπία της Πολιτικής Οικονομίας", έγραφε παραστατικότερα.

«Περισσότερα γνωρίζουμε για την ταχύτητα ενός ηλεκτρονίου παρά για τη

ταχύτητα της κυκλοφορίας του χρήματος. Ξέρουμε περισσότερα για τη κυκλική κίνηση της γης γύρω από τον ήλιο και του ήλιου γύρω από το σύμπαν, από όσα ξέρουμε για τους βιομηχανικούς κύκλους. Μπορούμε να προλέγουμε τις κινήσεις αοράτων και άπειρα μακρινών ουρανίων σωμάτων με άπειρα πιο μεγάλη ακρίβεια, από όσο μπορούμε να προβλέψουμε το τέλος του οικονομικού μαρασμού (trade slum)»

Όλοι οι ειδικοί αστοί θεωρητικοί και πολιτικοί άνδρες, οπλισμένοι με πλούσια επιχορηγημένα από τα αστικά κράτη ινστιτούτα ερευνών για την οικονομική κατάσταση, αναζητούνε τα αίτια της κρίσης και τα μέτρα εξόδου απ' αυτή. Οι συζητήσεις τους ξαναγυρίζουν όλες στον φαύλο κύκλο των προμαρξιστικών επιχειρημάτων πριν από εκατό χρόνια. Αιτιολογούν την κρίση είτε μονόπλευρα με την "δυσαναλογία" των διαφόρων παραγωγικών κλάδων και χωρών, είτε με ανωμαλίες του πιστωτικού τραπεζικού συστήματος, είτε με την "αντικανονική κατανομή του χρυσού στο κόσμο."

Πραγματικά αξιοθρήνητο αναμάρτημα αστικών θεωριών είναι η θεωρία της διεθνούς Σοσιαλδημοκρατίας για την κρίση. Ξαναλέει με μαρξιστική φρασεολογία τις αστικές θεωρίες είτε μεμονωμένα είτε όλες μαζί ανακατεμένες σε ρούσικη σαλάτα. Προσφιλέστερη απ' όλες είναι στους σοσιαλδημοκράτες η "θεωρία της υποκατανάλωσης."

Είναι γνωστό ότι πατέρας της απαισιόδοξης τούτης θεωρίας ήταν στα 1837 ο Σισμόν-ντε-Σισμοντί. Την ανέτρεψαν ο Μαρξ και ο Ένγκελς. Σύμφωνα με αυτήν η εκμετάλλευση κατ' ανάγκη προκαλεί στη καπιταλιστική κοινωνία μια υπερπαραγωγή. Οι εργάτες δεν μπορούν να καταναλώσουν μόνοι τους όσα παράγουνε. Ούτε και οι καπιταλιστές όλη την υπεραξία, που έτσι σωρεύεται όλο και πιο πολύ. Γι' αυτό παράγονται ολοένα και περισσότερα από όσα καταναλώνονται. Συνέπεια οι γενικές κρίσεις αγορών, καταστροφή κεφαλαίων και ανεργία σε ολοένα πιο μεγάλη ακτίνα, που στο τέλος θα οδηγούσαν στην αυτόματη αποσύνθεση της κοινωνίας αν αυτή δεν έπαιρνε μέτρα κοινωνικής πολιτικής για τους εργάτες και αν δεν "ενωθεί το κεφάλαιο με την εργασία". Έτσι αιτία των κρίσεων είναι απλώς η υποκατανάλωση των μαζών.

Γενικά την ίδια περίπου θεωρητική αιτιολογία των κρίσεων δίνουνε σήμερα οι εγκυρότεροι από τους οικονομολόγους της διεθνούς σοσιαλδημοκρατίας, όπως ο Tarnow και ο Narhtaili. Ο τελευταίος προσπάθησε να συμπληρώσει "μαρξιστικά" και να ξαναγιώσει τη θεωρία της υποκατανάλωσης. Παρουσίασε το σχήμα της πλατύτερης αναπαραγωγής του κεφαλαίου σαν ένα σχήμα "ασταθούς ισορροπίας" και ζήτησε να αποδείξει πως τα αίτια της κρίσης βρίσκονται στη σφαίρα της διανομής.

"Τα αίτια της κρίσης είναι μεταβολές στη σχέση ανάμεσα στη παραγωγική ικανότητα και την καταναλωτική δύναμη εξαιτίας της εσφαλμένης διανομής του κοινωνικού προϊόντος." (Probleme der Krise, "Die Gesellschaft" 1926, S.120)

Η "διόρθωση" αυτής της "εσφαλμένης διανομής του κοινωνικού προϊόντος" με την σοσιαλδημοκρατική πολιτική των κοινωνικών μεταρρυθμίσεων θα απελευθέρωνε την καπιταλιστική οικονομία από κάθε κρίση. Εδώ εγκαταλείπεται ολοκληρωτικά η βασικότερη οικονομική διδασκαλία του μαρξισμού. Η καπιταλιστική συσσώρευση είναι ισοδύναμη με μια διαρκή σχετική υπερπαραγωγή που άλλοτε ξεσπάει ορμητικά με τη γενική κρίση υπερπαραγωγής και άλλοτε- στη φάση της ζωήρευσης και ανόδου- φαινομενικά εξαλείφεται, ενώ στην πραγματικότητα υπολανθάνει. Η "εσφαλμένη διανομή" είναι η ίδια εσωτερική φύση και ουσία της καπιταλιστικής οικονομίας, αναπόσπαστα ενωμένη με τον τρόπο τον καπιταλιστικό της παραγωγής και καθορίζεται απ' αυτόν. ***«Τη διοργάνωση της διανομής την καθορίζει ολοκληρωτικά η οργάνωση της παραγωγής»***

Κ. Μαρξ, Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας, ελλ. σελ. 335

. Δεν διορθώνεται, επαναστατικοποιείται μαζί με τον τελευταίο τούτο. Όσο υπάρχει καπιταλισμός, οι κυκλικές κρίσεις είναι αναπότρεπτες. Θα τον συνοδέψουν και στη νεκρική του αγωνία, όπως τον παρακολουθήσανε στη νεότητα και στην ώριμη του ηλικία.

(2)

Η σοσιαλδημοκρατική θεωρία για τις κρίσεις είναι τόσο νέα και τόσο μαρξιστική, όσο και η σισμοντιανή. Μόνο που όσο η τελευταία τούτη ήταν απαισιόδοξη, άλλο τόσο εκείνη είναι αισιόδοξη, για τη διατήρηση, εννοείται, του καπιταλισμού.

Οι επίσημες θεωρίες της σοσιαλδημοκρατίας για τον «οργανωμένο καπιταλισμό» και την «βιομηχανική δημοκρατία» που τάχα θα καταργούσανε τις "δυσαναλογίες" και θα "γιατρεύανε" τα "σφάλματα" της καπιταλιστικής διανομής ανοίγοντας την δυνατότητα για μια δίχως κρίσεις εξέλιξη του καπιταλισμού και για ένα ειρηνικό βαθμιαίο "πέρασμα του στο σοσιαλισμό", δεν είναι παρά η θεωρητική έκφραση της σοσιαλπροδοτικής πράξης των σοσιαλδημοκρατών. Ο σημερινός πολιτικός ρόλος των σοσιαλδημοκρατών είναι να χαλιναγωγήσουν το επαναστατικό προλεταριάτο και να διασώσουν το καπιταλιστικό σύστημα από την κοινωνική επανάσταση. Συνέπεια λογική του ρόλου των αυτού είναι η εγκατάλειψη και νόθευση της επαναστατικής θεωρίας του Μαρξ για τη γένεση και την ουσία των κρίσεων της καπιταλιστικής οικονομίας.

Αυτή δεν παραβλέπει, παρά ίσα - ίσα εξακριβώνει σε όλο της το βάθος την αποφασιστική συμμετοχή των καταναλωτικών σχέσεων της καπιταλιστικής κοινωνίας στο σύμπλεγμα των γενεσιουργών λόγων και στη πορεία της κρίσης.

«Τελευταίος λόγος των πραγματικών κρίσεων παραμένει πάντοτε η φτώχεια και ο περιορισμός στην κατανάλωση των μαζών σχετικά με την ροπή της καπιταλιστικής παραγωγής στο να αναπτύσσει τις παραγωγικές δυνάμεις τόσο πολύ σαν να μη είχε άλλο όριο παρά μόνο την απόλυτη καταναλωτική ικανότητα της κοινωνίας» .

(Εννοεί καταναλωτική ικανότητα μιας αταξικής σοσιαλιστικής κοινωνίας που παράγει για τις ανάγκες του συνόλου της, όχι για ταξικό κέρδος.

Kapital. Τομ III (II, γερ. S.21)

Δεν περιορίζεται δηλαδή ο μαρξισμός μόνο στη διαπίστωση της αναμφισβήτητης δυσαναλογίας στη καπιταλιστική παραγωγή, ούτε στην επίσης αδιαμφισβήτητη περιορισμένη καταναλωτική δύναμη των μαζών, μα ενώνει σε μια διαλεκτική σύνθεση την πρώτη σαν αναγκαία συνέπεια της δεύτερης μαζί με την έμφυτη τάση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής προς απεριόριστο μέγιστο της παραγωγικής δύναμης της. Εκείνος που θα έβγαζε τις λογικές συνέπειες της θεωρίας αυτής, θα όφειλε να παραδεχτεί ότι ο καπιταλισμός από τους ίδιους τους κινητήριους νόμους του, έχει σπρωχτεί σήμερα σε μια γενική επαναστατική κρίση του ως συστήματος.

Θα έχαναν κάθε λόγο ύπαρξης για την κεφαλαιοκρατία οι σοσιαλδημοκράτες αν ήσαν αληθινά μαρξιστές, όπως ισχυρίζονται, στην θεωρητική αντιμετώπιση των προβλημάτων της καπιταλιστικής κρίσης.

II

Θα εκθέσουμε πιο κάτω (III) συνοπτικά τη μαρξιστική θεωρία για τις κυκλικές κρίσεις του καπιταλισμού. Εκεί θα ιδούμε πόση αξία, από την άποψη του μαρξισμού, έχει η πολεμική του σταλινικού θεωρητικού της "Κ.Ε" με ένα έλληνα σοσιαλδημοκράτη σχετικά με την κρίση, και πόσο αυτή η πολεμική -παρόμοια όπως και η ανάλογη συζήτηση μέσα στο τελευταίο συνέδριο της γαλλικής Ενωτικής Συνομοσπονδίας, για την οποία έγραφε ο Τρότσκι- δίνει την εντύπωση δύο ανθρώπων που με δεμένα μάτια κυνηγούν να πιάσουν ο ένας τον άλλο.

Πρέπει όμως πρώτα να αποκαλυφτεί η έλλειψη επιστημονικής και φιλολογικής ακόμη, ευσυνειδησίας που φανερώνει ο σταλινικός επικριτής μας στη μάταια προσπάθειά του να συνδέσει τεχνητά τις αντιπολιτευτικές θέσεις του 1930 με την κλασική θεωρία της υποκατανάλωσης και με τον αντεπαναστατικό σοσιαλδημοκρατικό "μαρξισμό". Οι συζητήσεις και οι πολεμικές μεταξύ των κομματικών ομάδων μπορούν και πρέπει να διαφωτίζουν, να ανυψώνουν το ιδεολογικό και πολιτικό επίπεδο των επαναστατών εργατών. Οι περισσότερες από τις πολεμικές που άνοιξε ο Σπάρτακος πέτυχαν αυτόν το σκοπό, και μια σειρά βασικά ζητήματα του κινήματός μας διαφωτίστηκαν προς το συμφέρον του Κόμματος, λ.χ. ενδοκομματικό καθεστώς, φασισμός, ενωτική συνδικαλιστική ταχτική, αρχειομαρξισμός κ.λ.π. Προϋπόθεση για τον σκοπό αυτό, ανεξάρτητα από την δριμύτητα των επιθέσεων -που είναι συνηθισμένη μεταξύ επαναστατών και μόνο τους μικροαστούς ξαφνιάζει- είναι η ευθύτητα στις ιδέες. Αυτό είναι η πιο μεγάλη αρετή που χαρακτηρίζει τους προλεταριακούς επαναστάτες δίπλα στην πραχτική σταθερότητα, την ανεξαρτησία της γνώμης και την αδιάλλακτη ενότητα του επαναστατικού σκοπού.

Να πως αρχίζουν οι θέσεις του Σπάρτακου, του 1930.

"Η παγκόσμια καπιταλιστική οικονομία διατρέχει μια νέα περίοδο κρίσεως. Η κρίση αυτή προσβάλλει όλες τις καπιταλιστικές χώρες, τόσο τις ισχυρές όσο και τις αδύνατες, κλονίζει από τα θεμέλια ολόκληρο το καπιταλιστικό οικοδόμημα... Η σημερινή παγκόσμια κρίση εκδηλώνεται ως κρίσις υπερπαραγωγής, τόσο στη γεωργία όσο και στη βιομηχανία, τόσο στις βιομηχανικές όσο και τις αγροτικές χώρες -εκτός από την Σοβιετική Ρωσία- ολόκληρος ο μηχανισμός της καπιταλιστικής παραγωγής παρουσιάζει κτυπητά φαινόμενα απότομων τριγμών και εκδηλώνονται με μερικό ή ολικό σταμάτημα της βιομηχανικής παραγωγής, με περιορισμό της κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, με ελάττωση της καταναλώσεως, επέκταση τρομακτικά της ανεργίας, πτώση των τιμών γεωργικών και βιομηχανικών προϊόντων. Το φαινόμενο της υποκαταναλώσεως, που παρουσιάζεται σε παγκόσμια κλίμακα και που επεκτείνεται λόγω της ανεργίας είναι το χαρακτηριστικό στοιχείο που δίνει ένα βάθος στην υπάρχουσα κρίση και την ξεχωρίζει από τις αντίστοιχες του περασμένου αιώνας. Η καταναλωτική δύναμη των μαζών κάμπτεται όλο ένα και περισσότερο, η μιζέρια απλώνεται παντού. Η "άνθηση" του καπιταλισμού στις Ηνωμένες Πολιτείες και η "γενική ευημερία των τάξεων" στη χώρα αυτή αποδεικνύεται μια χίμαιρα. Το καπιταλιστικό σύστημα συγκρούεται προς τις παραγωγικές δυνάμεις..."

Είναι ολοφάνερο πως οι θέσεις αυτές δίνουν ένα γενικό χαρακτηρισμό στα φαινόμενα της τωρινής κρίσης. Στηριγμένες απόλυτα στην επαναστατική θεωρία του μαρξισμού,

αντικρίζουν την κρίση αυτή σαν μια γενική βιομηχανική και γεωργική κρίση υπερπαραγωγής, όπου μ' αυτήν ξεσπάει "η σύγκρουση του καπιταλιστικού συστήματος προς τις παραγωγικές δυνάμεις," κρίση που κι' αυτή έχει όλες τις χαρακτηριστικές εκδηλώσεις των παλιών κρίσεων. Μονάχα που οι θέσεις δεν περιορίζονται να ξαναπούν πως και η κρίση τούτη έχει καθώς ήταν επόμενο, όλα τα γνωρίσματα των περιοδικών κρίσεων που ανέλυσε ο Μαρξ τον περασμένο αιώνα. Ίσα - ίσα επειδή είναι βασισμένες στην μαρξιστική μέθοδο και δεν περιορίζονται στην επανάληψη έτοιμων μαρξιστικών αξιωμάτων, αναζητούν τις μεταβολές που η ίδια η λειτουργία των νόμων εξέλιξης του καπιταλισμού έχει φέρει ίσαμε σήμερα.

Έτσι δίχως καθόλου να αιτιολογούν την κρίση αντιδιαλεκτικά με την απλή παραπομπή στην υποκατανάλωση, διαπιστώνουν το άπλωμα παντού της μιζέριας, την διάψευση της θεωρίας του Φορντ-Χούβερ για τα υψηλά μεροκάματα, την τρομαχτική ανεργία και την ολοένα μεγαλύτερη κάμψη της καταναλωτικής δύναμης των μαζών σε όλο το κόσμο, την υποκατανάλωση και λένε ότι το φαινόμενο αυτό της πρωτοφανούς υποκατανάλωσης, μιζέριας, και τρομαχτικής ανεργίας είναι σήμερα το πιο χαρακτηριστικό στοιχείο που δίνει τόσο βάθος, έκταση και διάρκεια **στην κρίση την υπάρχουσα εξαιτίας των πιο πάνω βασικών λόγων**

που υπήρχαν και σε όλες τις πρωτύτερες κρίσεις. Είναι ολοφάνερο πως οι θέσεις δεν λένε ότι η αιτία της κρίσης είναι η υποκατανάλωση ούτε ότι αυτή είναι τάχα το χαρακτηριστικότερο στοιχείο κάθε κρίσης. Οι θέσεις λένε απλά και καθαρά ότι η τωρινή κρίση, που κι' αυτή έχει τις γνωστές από την μαρξιστική θεωρία βασικές αιτίες, παίρνει ένα εξαιρετικό βάθος και μια έκταση που δεν έχει καμιά άλλη προπολεμική κρίση, και ότι αυτό χαρακτηριστικότερα εκδηλώνεται στην ασύγκριτη μιζέρια, λειψή κατανάλωση και τεράστια ανεργία που άλλοτε δεν είχανε ξαναφανεί έτσι σε περασμένες κρίσεις.

Πως αντικρούει τις διαπιστώσεις αυτές ο σταλινικός Μάρκος;

Με δύο τρόπους: θετικά και αρνητικά.

Στην αρχή ακολουθεί την μέθοδο του μικρότερου κόπου. Αποσπά ταχυδακτυλουργικά από την πιο πάνω θέση μερικές φράσεις.

"Το φαινόμενο της υποκαταναλώσεως... είναι το χαρακτηριστικότερο στοιχείο που δίνει ένα βάθος στην υπάρχουσα κρίση, και την ξεχωρίζει από τις αντίστοιχες του περασμένου αιώνας". (Σπάρτακος)

Και, αντιστάσεως μη ούσης- ο Μάρκος μας υποθέτει πως είναι αρκετή η απαγόρευση της γραφειοκρατίας για να μην έχουν διαβάσει όλη τη σχετική θέση του Σπάρτακου οι αναγνώστες της "Κ.Ε."- αρχίζει το "ξετίναγμα".

Απλούστατα μας παρουσιάζει να λέμε πως "η αιτία των κρίσεων(κάθε κρίσης γενικά) ή το χαρακτηριστικότερο στοιχείο αυτών είναι η υποκατανάλωση" (σελ 280). Και μας στηλιτεύει ύστερα εκ του ασφαλούς γιατί "παρασιωπούμε, παραβλέπουμε συνειδητά και δεν έχουμε πει λέξη για τη βασική αντίθεση του καπιταλισμού από την οποία προέρχονται οι κρίσεις(αντίθεση μεταξύ κοινωνικής παραγωγής και ατομικής ιδιοποίησης)". Το σωστό, καθώς το βλέπει ο καθένας, είναι πως ο Μάρκος κρύβει εδώ από τους αναγνώστες του τη ρητή και πολύ κατηγορηματική θέση μας που λέει, ότι "το καπιταλιστικό σύστημα συγκρούεται προς τις παραγωγικές δυνάμεις" που είναι το ίδιο με το "το σύστημα της ατομικής ιδιοποίησης έρχεται σε αντίθεση προς τον κοινωνικό τρόπο της παραγωγής". Και επειδή προφανώς η απόκρυψη δεν μπορεί να μην έχει γίνει συνειδητά, θα πει πως δεν είμαστε εμείς "μασκαρεμένοι σοσιαλφασίστες" μη παραδεχόμενοι τάχα την βασική αντίθεση του καπιταλισμού, αλλά, το ενάντιο, ο Μάρκος είναι μασκαρεμένος με μπολσεβίκικα φορέματα πλαστογράφος.

Ύστερα, με τη φόρα φαίνεται της πλαστογραφικής του επιτυχίας, κάνει πως ξέχασε ότι η υποκατανάλωση στις θέσεις μας **σχετίζεται ειδικά με την τωρινή κρίση**, που την ξεχωρίζουν ίσα - ίσα από τις άλλες του περασμένου αιώνα και ταυτίζει απόλυτα τη θέση μας με την γνωστή αφελή εκείνη "θεωρία" του Ντύρινγκ που με τόσο εύθυμη διάθεση ο Φ. Έγκελς την ανασκευάζει στο 3ο κεφάλαιο του 3ου βιβλίου του "Αντι-Ντύρινγκ" του. Ο Ντύρινγκ αγνοεί ότι η ανεπαρκής κατανάλωση των μαζών ήταν χαρακτηριστικό σε όλα τα εκμεταλλευτικά κοινωνικά συστήματα και όντας ανίκανος εξαιτίας του ιδεαλιστικού του προσανατολισμού να συλλάβει την λειτουργία του καπιταλιστικού παραγωγικού μηχανισμού, βλέπει κρίσεις υπερπαραγωγής μόνο στις πληθωρικές καμιά φορά.... εκδόσεις βιβλίων της Λειψίας ενώ τις βιομηχανικές κρίσεις της σύγχρονης καπιταλιστικής κοινωνίας τις αποδίδει στην "τεχνητή ελάττωση της κατανάλωσης του λαού". Ιδού λοιπόν πως με ένα μόνο τσιτάτο από το "Αντι-Ντύρινγκ" ο Μάρκος αναθέτει στον Έγκελς να απαντήσει στις αντιπολιτευτικές θέσεις για λογαριασμό του.

"Χρειάζεται όλη η χυδαιοοικονομική επιπολαιότητα του κ. Ντύρινγκ (και των δικών μας λικβινταριστών -προσθέτει ο Μάρκος-) για να εξηγήσουν τις κρίσεις όχι με το νέο φαινόμενο της υπερπαραγωγής αλλά με το παλιό της ανεπαρκούς κατανάλωσης, που υπάρχει ολόκληρες χιλιετηρίδες" (Έγκελς, Αντι-Ντύρινγκ, σελ 272)

Ενθουσιασμένος τώρα από το θρίαμβό του ο θεωρητικός μας προβαίνει στο θετικό μέρος του "ξετινάγματος". Εδώ, μέσα σ' ένα αληθινό πληθωρισμό φράσεων, λέξεων με αμφίβολες έννοιες, αορίστων γενικολογιών που τα λένε όλα και δε λένε τίποτα, περικοπών και βάνουσων χαρακτηρισμών, με δυσκολία κατορθώνει κανείς να ξεχωρίσει τη σκέψη του συγγραφέα. Να την:

*"Όταν λένε ότι η "υποκατανάλωση ξεχωρίζει την υπάρχουσα κρίση από τις αντίστοιχες του περασμένου αιώνα", θέλουν να κρύψουν εκείνο που πραγματικά ξεχωρίζει τη σημερινή κυκλική οικονομική κρίση από τις προηγούμενες. **Δεν είναι η υποκατανάλωση που ξεχωρίζει τη σημερινή κυκλική οικονομική κρίση***

από τις προηγούμενες κ.κ. λικβινταριστές απολογητές του καπιταλισμού.

Άλλες είναι οι ιδιομορφίες της σημερινής κρίσης

"

Εδώ πατούμε επί τέλους σε κάποιο έδαφος συζήτησης σοβαρής.

Η γνώμη τούτη του σταλινικού θεωρητικού φανερώνει την ανεπαρκή γνώση που έχει για τα φαινόμενα της μεταπολεμικής γενικής κρίσης του καπιταλισμού, για την περιπλοκή τους με τη σημερινή κυκλική κρίση, και το σπουδαιότερο από θεωρητική άποψη, για την ιδιαίτερη μορφή που παίρνουνε σήμερα στο καθαυτό πεδίο της οικονομίας τα κρίσιμα φαινόμενα τα γνωστά από την κλασική μαρξική ανάλυση. Τα φαινόμενα αυτά στη μελέτη του δεν είναι σε θέση να τα αντικρίσει με την μαρξιστική μέθοδο. Ξέρει να ξαναλέει -σαν γενικά αφηρημένα αξιώματα και δίχως να τους δίνει το οικονομικό ταξικό περιεχόμενο- τη γενική μεταπολεμική κρίση του συστήματος, τη διάσπαση της ενότητας της διεθνούς καπιταλιστικής οικονομίας (εμφάνιση Σοβ. Ένωσης), τη μονοπωλιακή "σήψη" μαζί με μια υποδήλωση της αγροτικής κρίσης. Τα συγκεκριμένα οικονομικά φαινόμενα που αντικειμενικοποιούν για τις εκμεταλλευόμενες μάζες τις αντιφάσεις αυτής της γενικής μεταπολεμικής κρίσης τα αγνοεί. Και αφού έρχεται να τα τονίσει ο Σπάρτακος, αυτός προτιμά να τα αρνηθεί.

Πραγματικά. Οι εσωτερικοί νόμοι της καπιταλιστικής οικονομίας περιορίζουν όλο και στενότερα την καταναλωτική δύναμη των μαζών . Εκείνο που χαρακτηρίζει την "ομαλή" καπιταλιστική εξέλιξη στον περασμένο αιώνα είναι ότι η αντίφαση ανάμεσα στη

περιορισμένη καταναλωτική δύναμη των μαζών και στη τάση του κεφαλαίου προς απεριόριστη επέκταση της παραγωγής -τάση αδάμαστη και απόλυτα κυριαρχική εξαιτίας του εμφύτου ανταγωνιστικού χαρακτήρα της καπιταλιστικής οικονομίας- ξεσπούσε περιοδικά και εφήμερα με τις κρίσεις κάθε φορά. Το χαρακτηριστικό γνώρισμα της τωρινής κρίσης, -σαν κρίσης αδιάλυτα μπλεγμένης πάνω στη τροχιά της γενικής μεταπολεμικής κρίσης - είναι ότι η αντίφαση αυτή πήρε την πιο οξεία και χρόνια μορφή που μένει σαν μια ανοιχτή πληγή του συστήματος σε όλη τη διάρκεια του κύκλου όχι μόνο στην κρίσιμη του φάση. Η αυξανόμενη στρατιά των εκατομμυρίων ανέργων, η μιζέρια και η λειψή μέχρι του μηδενός καταναλωτική του δύναμη που φτάνει μέχρις αστίας, δεν είναι πια ένα παροδικό φαινόμενο μιας στιγμιαίας φάσης του βιομηχανικού κύκλου. Έγινε οξύ, βαθύ, χρόνιο φαινόμενο που σαν σκιά ακολουθεί τον καπιταλισμό στα καθημερινά του βήματα. Ενώ απέραντο στρώμα πληθυσμού ικανού για εργασία κάθεται και υποκαταναλώνει μόνιμα, ένα άλλο δουλεύει με όλο ένα και πιο χαμηλό επίπεδο ζωής. Η καμπύλη της λειψής μισθοδοσίας και λειψής κατανάλωσης των ολικά η μερικά εργαζομένων παρακολουθείται από την καμπύλη της ταυτόχρονης αύξησης του αριθμού των ανέργων, κι' αυτό εξακολουθητικά από το πρώτο ξέσπασμα της κρίσης στα 1929 μέχρι την ημέρα αυτή. Δεν βρίσκονται στη διάθεσή μας τώρα τα πιο πρόσφατα σχετικά δεδομένα. Θ' αρκούσε όμως να αναφέρουμε τον πίνακα του "Annalist" για το από τον Μάη 1929 μέχρι Γενάρη 1931 διάστημα, από την πιο "ανθισμένη" καπιταλιστική χώρα του κόσμου, τις Ενωμένες Πολιτείες. Ενώ ο αριθμός των απασχολημένων -μερικά και ολικά- εργατών έπεφτε κατά 23%, τον ίδιο καιρό ο δείκτης του ολικού ποσού των μισθών έπεφτε κατά 34%. Έναν ανάλογο συγκριτικό πίνακα ετοίμασε με μια ειδική μελέτη του ο εισηγητής των αντιπολιτευτικών θέσεων σ. Μάξιμος για τα μεροκάματα και την ανεργία στην Ελλάδα από τα 1921 μέχρι σήμερα. Ελάττωση της κατανάλωσης ψωμιού από το βιομηχανικό πληθυσμό σ' όλο τον κόσμο διαπιστώνουν οι στατιστικές απ' αφορμή της παγκόσμιας αγροτικής κρίσης.(3) Όχι απλή υποκατανάλωση μα εξαθλίωση ολοένα και πλατύτερων στρωμάτων του προλεταριάτου είναι το αναμφισβήτητο αποτέλεσμα των ποικίλων μεθόδων της συστηματοποίησης (Rationalisation) που είναι μορφή νέα μεταπολεμική, οργάνωση της καπιταλιστικής παραγωγής. κυριότερή της μέθοδο η ελάττωση του πληρωμένου τμήματος της εργάσιμης μέρας και η ένταση της εκμετάλλευσης των μισθωτών. Η αγροτική κρίση είναι συνέπεια της ορμητικής εισόδου νέων παραγωγικών μέσων(τράκτορ, κομπίνες) στις υπεραντλαντικές χώρες. Καθεμιά απ' αυτές αντικατασταίνει τουλάχιστον τη δουλειά 200 αγροτικών εργατών και εκατοντάδες χιλιάδες αγρότες κάθε χρόνο μένουν κυριολεκτικά χωρίς ψωμί. Η αγροτική κρίση συμπλέκεται με τη βιομηχανική και οι δύο αλληλοεντείνονται με την ελάττωση της κατανάλωσης βιομηχανικών προϊόντων και της ζήτησης βιομηχανικών πρώτων υλών και τροφίμων. Η μονοπωλιακή "σήψη" αντιμετωπίζει την κρίση όχι με ελάττωση των τιμών όπως στις περασμένες κρίσεις, αλλά με απολύσεις εργατών ομαδικές και με αχρήστευση του παραγωγικού μηχανισμού, δηλαδή όχι σε βάρος του κεφαλαίου, αλλά σε βάρος της καταναλωτικής δύναμης των μαζών. Η κρίση αυτή εξαθλιώνει τους μικροβιοτέχνες ανεπανόρθωτα με το κλείσιμο του δρόμου προς το εργαζόμενο προλεταριάτο εξ αιτίας της χρονιότητας που παίρνει το κύμα της ανεργίας. Μαστιγώνει τους υπαλλήλους με τις αθρόες απολύσεις και το γκρέμισμα του επιπέδου ζωής ως ένα βαθμό και την εργατική αριστοκρατία με το όλο και μεγαλύτερο στένεμα της πηγής των υπερκερδών στις αποικίες. Για τον "ανερχόμενο" καπιταλισμό του περασμένου αιώνα η "κοινωνική πολιτική" (ασφάλιση ανέργων, ασφάλιση εργασίας κλπ) δεν παρουσίαζε την προβληματική μορφή που παίρνει σήμερα. Ο αριθμός των ανέργων μεγαλώνει. Όλοι οι προϋπολογισμοί - με την καπιταλιστική

τους κατάστροση- γίνονται ελλειμματικοί, κρατικός και ιδιωτικοί. Οι μισθοί ολιγοστεύουν. Ένα ολοένα και πιο μικρό μέρος του πληθυσμού πρέπει με την εργασία του να διατρέφει από τώρα και πέρα ένα στρατό ανέργων που αυξάνει. Το φαινόμενο της λειψής κατανάλωσης και του ομαδικού παουπερισμού, που μας παρουσίασε στο κόσμο η χαραυγή του καπιταλιστικού συστήματος και η περίοδο της "πρωταρχικής συσσώρευσης" ξαναζωντανεύει με όλες τις φρίκες του σε άπειρα πιο μεγάλη κλίμακα. Σε πολλών φωτισμένων αστών ακόμη τη συνείδηση δεν ηχούν παράξενα τα λόγια του "Κομμουνιστικού Μανιφέστου" σήμερα:

«Ο νεώτερος εργάτης αντίς με την πρόοδο της βιομηχανίας να ανυψώνεται πέφτει ολοένα και πιο κάτω από τις συνθήκες της ίδιας του της τάξης. Ο εργάτης γίνεται *Raupers* και ο παουπερισμός αναπτύσσεται ακόμη πιο γρήγορα από τον πληθυσμό και τον πλούτο. Έτσι γίνεται ολοφάνερο πως η μπουρζουαζία είναι ανίκανη να παραμείνει περισσότερο καιρό κυρίαρχη τάξη της κοινωνίας και να επιβάλλει στη κοινωνία σα ρυθμιστικό νόμο τους όρους ζωής της δική μας τάξης. Είναι ανίκανη να κυριαρχεί, γιατί είναι ανίκανη να εξασφαλίσει στο σκλάβο της, τη ζωή του ούτε μέσα στην ίδια τη σκλαβιά του, γιατί είναι αναγκασμένη να τότε αφήνει να πέφτει σε μια τέτοια κατάσταση, που αυτή οφείλει να τότε θρέψει αντί να θρέφεται απ' αυτόν. Η κοινωνία δεν μπορεί να ζήσει κάτω από τη κυριαρχία της, δηλαδή η ζωή της δεν συμβιβάζεται πια με την κοινωνία.»

Ο Κάουτσκι για να διαψεύσει το σημείο αυτό του Μανιφέστου, μας αραδιάζει στο τελευταίο βιβλίο του(4) τον συγκριτικό πίνακα για τον αριθμό των *raupers* στην Αγγλία από τα 1885 μέχρι το 1908, καθώς και τις κατακτήσεις των εργατών ύστερα από τα 1848. Μα η εποχή που τελειώνει ο πίνακας απέχει από σήμερα ολόκαιρα 24 χρόνια. Μέσα σ' αυτά ακριβώς χάθηκε ολότελα η ειδυλλιακή φυσιογνωμία του "μεταρρυθμισμένου" καπιταλισμού που τόσο επίμονα μας δείχνει η σοσιαλδημοκρατία και ο καπιταλισμός, εκτός από τον αγριανθρωπισμό των ιμπεριαλιστικών του πολέμων, μας έδειξε την αληθινή του φυσιογνωμία με όλη της την απαισιότητα, με το μαστίγιο της πείνας και του παουπερισμού, πιο φριχτή κι' από κείνην που μας περιγράψανε οι Μαρξ και Ένγκελς στα πρώτα τους έργα.

Ο θεωρητικός ως τόσο διατριβογράφος της "Κ.Ε." μολαταύτα εξακολουθεί, σε πείσμα των γεγονότων, να επιμένει ότι "η υποκατανάλωση δεν είναι που ξεχωρίζει την σημερινή κρίση από τις περασμένες"

Πόσο λειψή κατανάλωση κάνει μαρξιστικής σκέψης φαίνεται από τα πιο πάνω. Μα δεν είναι ίσως περιττό να δειχθεί και με μια παράθεση, που ζητούμε την άδεια να κάμουμε, από πρόσφατη μελέτη πάνω στη τωρινή κρίση, του Ε. Βάργκα, του ειδικού θεωρητικού της Κ. Διεθνούς. Οι παρατηρήσεις αυτές του Ε. Βάργκα, ανεξάρτητα από την απέναντι της σταλινικής γραφειοκρατίας θέση του, έχουνε όλο το κύρος μιας αληθινά μαρξιστικής ανάλυσης

«Έτσι φθάσαμε στην οικονομική ρίζα της γενικής κρίσης του καπιταλισμού... Τώρα όλες οι εσώτερες αντιφάσεις του καπιταλισμού οξύνονται. Μα οξύτερη από όλες παρουσιάζεται στην περίοδο αυτή της γενικής κρίσης του καπιταλισμού η αντίφαση ανάμεσα στη ροπή του κεφαλαίου προς μια απεριόριστη επέκταση της παραγωγής και στη σχετικά ολοένα και πιο στενά περιορισμένη καταναλωτική δύναμη της κοινωνίας. Η αντίφαση αυτή, ενώ στις πρωύτερες περιόδους ξεσπούσε ανοιχτά μόνον κατά τις περιοδικές κρίσεις, τώρα στη περίοδο της γενικής κρίσης έχει την τάση να γίνει χρονίως οξεία.

Η καταναλωτική ικανότητα της καπιταλιστικής αγοράς δεν φτάνει πια

ούτε και κατά τις φάσεις της μεγάλης οικονομικής ζώηρευσης (Hochkonjunktur phase) για να κάμει δυνατή την εκμετάλλευση ολόκληρου του παραγωγικού μηχανισμού.

«Η άλλη όψη του ίδιου φαινομένου: Η καταναλωτική ικανότητα της καπιταλιστικής αγοράς δεν φτάνει πια για να δημιουργεί δυνατότητα εργασίας για ολόκληρο το προλεταριάτο. Ενώ στις παλαιότερες περιόδους του καπιταλισμού η εφεδρική στρατιά των ανέργων κατέβαινε στο ελάχιστο κατά τις φάσεις της μεγάλης ανόδου και οι καπιταλιστές παραπονιόντουσαν για έλλειψη εργατών, σήμερα υπάρχει μια χρόνια ανεργία. Με τη γενική κρίση του καπιταλισμού συντελείται μια νέου είδους απελευθέρωση των αμέσων παραγωγών από τα παραγωγικά μέσα. Απελευθερώνονται όχι ως ιδιοκτήτες των μέσων της παραγωγής(το στάδιο τούτο της εξέλιξης τελείωσε από πολύν καιρό), αλλά απελευθερώνονται με την έννοια ότι **δεν έχουνε**

πια τη δυνατότητα να κερδίσουν τα αναγκαία για τη ζωή τους

δουλεύοντας πάνω στα παραγωγικά μέσα που είναι ιδιοκτησία των καπιταλιστών.

«Ανεκμετάλλευτα μέσα παραγωγής και ανεκμετάλλευτες εργατικές δυνάμεις. "Περίσσειμα κεφαλαίου και περίσσειμα πληθυσμού"

, όπως λέει ο Μαρξ είναι κατά τη γνώμη μας

το σπουδαιότερο γνώρισμα

της γενικής κρίσης του καπιταλισμού. Αυτό αληθεύει όχι μόνο για τη βιομηχανία, αλλά και για την αγροτική οικονομία όπου εκδηλώνεται με τη μορφή μιας αγροτικής κρίσης που βαστάει εδώ και μια δεκαετία»(E Varga, *Wirtschaft und Wirtschaftspolitik im i Vierteljahr 1931, Imprekor 1931, 43*)

Ο Βάργκα που συνέπεσε να μην ξέρει τις αξιοσπούδαστες γνώμες του έλληνα ευαγγελιστή Μάρκου πάνω στην τωρινή κρίση, διατυπώνει σαφέστατα το συμπέρασμα που έβγαλε από την πολυχρόνια ειδική έρευνα των φαινομένων της μεταπολεμικής κρίσης. Από την ταξική οικονομική άποψη του προλεταριάτου αυτή η κρίση -και η σημερινή που μπλέκεται μέσα σ' αυτήν- έχει για χαρακτηριστικότερο γνώρισμα όχι απλώς την λειψή κατανάλωση, μα και την χρονίως εξελισσόμενη αδυναμία του μεγάλου τμήματος του προλεταριάτου να βρει με τη δουλειά του τα στοιχειώδη μέσα για τη συντήρησή του. Το ίδιο φαινόμενο της χαρακτηριστικής ελάττωσης της αγοραστικής δύναμης και των άλλων στρωμάτων του εργαζόμενου πληθυσμού στη σημερινή περίοδο διαπιστώνει ο Βάργκα στην ίδια του μελέτη. Θα διορθώσει τάχατες ο Μάρκος, ύστερα απ' όλα αυτά, την πολύ λίγο λενινιστική και πολύ λίγο μαρξιστική ιδέα που έχει για τη σχέση της λεγόμενης υποκατανάλωσης των μαζών με τη γενική κρίση και την τωρινή κυκλική του καπιταλισμού; Το ευχόμαστε.

* * *

Αλλά ο σταλινικός ευαγγελιστής Μάρκος δεν περιορίζεται να ξετινάξει καθώς είδαμε, την ίδια του υποκατανάλωση μαρξισμού λενινισμού. Θέλει να ασκήσει την πνευματική του πρωτοβουλία και στο πεδίο των πιο τολμηρών θετικών σκέψεων. Ιδού ποίον αδάμαντα πρώτου μεγέθους χρωστάμε σ' αυτή την πρωτοβουλία.

"Αν πραγματικά το χαρακτηριστικότερο στοιχείο ήταν η υποκατανάλωση, αυτό σημαίνει πως η κρίση μπορεί να υπερνικηθεί και να αποφευχθεί μέσα στα πλαίσια του καπιταλισμού προσαρμόζοντας την παραγωγή στην ικανότητα κατανάλωσης, είτε ανεβάζοντας το επίπεδο της κατανάλωσης όπως προτείνει ο Φορντ ..." (σελ 280)

Εμείς οι "λικβινταριστές απολογητές του καπιταλισμού" πιστεύουμε πως καλύτερη υπεραπολογία του καπιταλισμού απ' αυτό που υποστηρίζει ο Μάρκος δεν μπορεί να ζηλέψει ούτε ο Κάουτσκι.

Εμείς αντίθετα, μαζί με τον Μαρξ, πιστεύουμε πως αυτό που ο Μάρκος θεωρεί δυνατό, είναι **αδύνατο**. Και σ' αυτό ακριβώς έγκειται η επαναστατική ουσία της μαρξιστικής διδασκαλίας. Ο Μάρκος αγνοεί προφανώς την πραχτική και θεωρητική χρεωκοπία των σχεδίων του Φορντ την οποία σήμερα ομολογούν σχεδόν όλοι οι αστοί οικονομολόγοι στην Αμερική και στην Ευρώπη. Αγνοεί επίσης την παταγώδη αποτυχία όλων των σχεδίων για την "οργάνωση" και "planification" της καπιταλιστικής οικονομίας.

Εμείς, αντίθετα, πιστεύουμε πως, και αν ακόμη το επαναστατικό προλεταριάτο, οδηγημένο από τόσο αντιμαρξιστικά σκεπτόμενους μάρκους, δεν θα κατόρθωνε να διεξαγάγει επιτυχείς επαναστατικούς αγώνες για την εξουσία μέσα στη τωρινή κρίσιμη φάση του οικονομικού κύκλου- και πάλι η αντίφαση ανάμεσα στην απεριόριστη τάση επέκτασης του κεφαλαίου και στη στενά περιορισμένη και λειψή πάντα και αναπόφευκτα λειψή, Μάρκε,- καταναλωτική δυνατότητα των μαζών, "που είναι περιορισμένη από την προλεταριακή τους θέση" (Λένιν)- θα οξυνθεί και πάλι ολοένα και περισσότερο και θα ξεσπάει σε ολοένα και πιο σύντομα διαστήματα με νέες κρίσεις.

Η συντόμευση των βιομηχανικών κύκλων, η όξυνση της κρίσιμης φάσης του και η διαρκέστερη φάση του μαρασμού με την αύξηση της απαθλίωσης των μαζών, βγαίνουν από την δυναμική νομοτέλεια της ίδιας της καπιταλιστικής εξέλιξης. Θα την παρακολουθήσουν την εξέλιξη αυτή ίσαμε τον τερματισμό της, δηλαδή ίσαμε την σοσιαλιστική επανάσταση.

* * *

Συμπέρασμα:

Οι θεωρητικοί της κομματικής γραφειοκρατίας είναι "επαναστατικοί" μόνο κατά το μέτρο που αναδημοσιεύουν στα όργανά τους αυτούσιες παραθέσεις από μαρξιστικά και λενινιστικά έργα. Όπου ριψοκινδυνεύουν να θέσουν σε κίνηση τη δική τους σκέψη δεν καταφέρνουν να σκαρώσουν παρά χοντροκομμένες αντιμαρξιστικές ανοησίες.

Ο νέος απόστολος Μάρκος ρωτάει με στόμφο. "Μα τι δουλειά έχουν οι λικβινταριστές να φτάσουν μέχρι τη γενική κρίση του καπιταλισμού, μέχρι τον τάφο του καπιταλισμού που είναι και δικός τους τάφος;" Η ουσία της διατριβής του όμως αποδειχνει πως στην αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτής ακριβώς της γενικής κρίσης του καπιταλισμού οι σταλινικοί γραφειοκράτες σκάβουνε μονάχοι το θεωρητικό τους λάκκο.

Η πράξη του επαναστατικού κινήματος θα ανοίξει οριστικά, με αναπότρεπτη αναγκαιότητα και τον πολιτικό τους τάφο.

Θεσσαλονίκη 23 Μαΐου 1932

Π. ΠΟΥΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

Στο κατοπινό: III – Βατραχομουμαχία Μάρκου και Χωμεινίδη, και η μαρξική θεωρία για τις κρίσεις

Σημειώσεις:

- (1) - «Κομμουνιστική Επιθεώρηση» Μάης 1932. Μάρκου: «Η οικονομική κρίση και η κρίση της αστικής σκέψης» σελ. 276-285
- (2) – Θέσεις 3ου Παγκοσμίου Συνεδρίου της Κομμουνιστικής Διεθνούς
- (3) – Στο αναφερόμενο έργο του E. Varga, σελ. 1032
- (4) – K.Kautsky: Lie materialistische Geschichtsauffassug, Τομ. II, σελ. 541